

Набуття дитиною статусу дитини, позбавленої батьківського піклування

Відповідно до п. 25 Постанови Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» статус дитини, позбавленої батьківського піклування, надається дітям:

- 1) батьки яких позбавлені батьківських прав, що підтверджується рішенням суду;
- 2) які відібрані у батьків без позбавлення батьківських прав, що підтверджується рішенням суду;
- 3) батьки яких визнані безвісно відсутніми, що підтверджується рішенням суду;
- 4) батьки яких оголошені судом померлими, що підтверджується свідоцтвом про смерть, виданим органами реєстрації актів цивільного стану;
- 5) батьки яких визнані недієздатними, що підтверджується рішенням суду;
- 6) батьки яких відбувають покарання в місцях позбавлення волі, що підтверджується вироком суду;
- 7) батьки яких перебувають під вартою на час слідства, що підтверджується постановою суду;
- 8) батьки яких знаходяться у розшуку органами внутрішніх справ, пов'язаному з ухиленням від сплати аліментів та відсутністю відомостей про їх місцезнаходження, що підтверджується ухвалою суду або довідкою органів внутрішніх справ про розшук батьків та відсутність відомостей про їх місцезнаходження;
- 9) у зв'язку з тривалою хворобою батьків, яка перешкоджає їм виконувати свої батьківські обов'язки, що підтверджується висновком медико-соціальної експертної комісії про наявність у батька, матері хвороби, що перешкоджає виконанню ними батьківських обов'язків, виданим у порядку, встановленому МОЗ;
- 10) підкинутим, батьки яких невідомі, покинутим в пологовому будинку, іншому закладі охорони здоров'я або яких відмовилися забрати з цих закладів батьки, інші родичі, про що складено акт за формою, затвердженою МОЗ і МВС.

Після встановлення статусу дитини-сироти або дитини, позбавленої батьківського піклування вживаються вичерпні заходи до влаштування її до сімейних форм виховання.

Усиновлення дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування громадянами України

Відповідно до статті 207 Сімейного Кодексу України усиновлення є прийняття усиновлювачем у свою сім'ю особи на правах дочки чи сина, що здійснене на підставі рішення суду.

Згідно статті 211 Сімейного Кодексу України усиновлювачем дитини може бути дієздатна особа віком не молодша двадцяти одного року, за винятком, коли усиновлювач є родичем дитини.

Усиновлювачем може бути особа, що старша за дитину, яку вона бажає усиновити, не менш як на п'ятнадцять років.

Усиновлювачами можуть бути подружжя, а також, особи, які не перебувають у шлюбі, за умови, що вони є громадянами України.

Усиновлювачами не можуть бути особи, які:

- обмежені у дієздатності;
- визнані недієздатними;
- позбавлені батьківських прав, якщо ці права не були поновлені;
- були усиновлювачами (опікунами, піклувальниками, прийомними батьками, батьками-вихователями) іншої дитини, але усиновлення було скасовано або визнано недійсним (було припинено опіку, піклування чи діяльність прийомної сім'ї або дитячого будинку сімейного типу) з їхньої вини;
- перебувають на обліку або на лікуванні у психоневрологічному чи наркологічному диспансері;
- зловживають спиртними напоями або наркотичними засобами;
- не мають постійного місця проживання та постійного заробітку (доходу);
- страждають на хвороби, перелік яких затверджено наказом Міністерства охорони здоров'я України від 20.08.2008 р. № 479 „Про затвердження Переліку захворювань, за наявності яких особа не може бути усиновлювачем
- є іноземцями, які не перебувають у шлюбі, крім випадків, коли іноземець є родичем дитини;
- були засуджені за злочини проти життя і здоров'я, волі, честі та гідності, статевої свободи та статевої недоторканості особи, проти громадської безпеки, громадського порядку та моральності, у сфері обігу наркотичних засобів, психотропних речовин, їх аналогів або прекурсорів, а також за злочини, передбачені статтями 148, 150, 150-1, 164, 166, 167, 169, 181, 187, 324, 442 Кримінального кодексу України або мають непогашену чи не зняту в установленому законом порядку судимість за вчинення інших злочинів.
- не можуть бути усиновлювачами особи однієї статі, а також інші особи, інтереси яких суперечать інтересам дитини.

Громадяни України, які бажають усиновити дитину, звертаються з письмовою заявою до служби у справах дітей за місцем свого проживання. Заява повинна бути написана в присутності працівника служби у справах дітей та засвідчена ним.

Облік громадян України, які постійно проживають на території України і бажають усиновити дитину, ведеться службами у справах дітей районних, районних у м. Києві та Севастополі держадміністрацій, виконавчих органів міських, районних у містах (у разі утворення) рад за місцем проживання таких громадян (П.21Постанови КМУ від 01.06.2020 року № 475 «Деякі питання провадження діяльності з усиновлення дітей»).

У разі коли одне з подружжя не може особисто з'явитись до служби у справах дітей для написання заяви, його заяву, засвідчену нотаріально, може подати дружина (чоловік).

До заяви додаються такі документи:

- 1) копія паспорта або іншого документа, що посвідчує особу;
- 2) довідка про заробітну плату за останні шість місяців або копія декларації про доходи за попередній календарний рік, засвідчена органами ДФС;

У разі коли усиновлювачами є сімейна пара, довідку про заробітну плату за останні шість місяців або копію декларації про доходи за попередній календарний рік, засвідчену органами ДФС, може подавати один із подружжя, який має постійний дохід;

- 3) копія свідоцтва про шлюб, укладений в органах реєстрації актів цивільного стану, якщо заявники перебувають у шлюбі;

- 4) висновок про стан здоров'я кожного заявника;

- 5) засвідчена нотаріально письмова згода другого з подружжя на усиновлення дитини (у разі усиновлення дитини одним з подружжя), якщо інше не передбачено законодавством;

- 6) довідка про наявність чи відсутність судимості для кожного заявника, видана органами внутрішніх справ за місцем проживання заявника;

- 7) копія документа, що підтверджує право власності або користування житловим приміщенням;

- 8) довідка про проходження курсу підготовки з питань виховання дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, з рекомендаціями щодо кількості, віку та стану здоров'я дітей, яких може усиновити заявник, за формою, затвердженою Мінсоцполітики. У разі коли громадяни України, які бажають усиновити дитину, є її родичами, опікунами, піклувальниками, прийомними батьками чи батьками-вихователями, така довідка не подається. Копії документів, зазначених у підпунктах 1, 3 і 7, засвідчуються працівником служби у справах дітей, який здійснює приймання документів.

У разі усиновлення дитини одним із подружжя висновок про стан здоров'я та довідка про наявність чи відсутність судимості подаються кожним з подружжя.

Заява вважається поданою, якщо до неї додані всі документи, зазначені у переліку.

Витребування у заявників документів, не зазначених у переліку, не допускається.

Строк дії документів становить один рік з дня видачі, якщо інше не передбачено законодавством

Служба у справах дітей протягом 10 робочих днів після отримання від громадян України заяви перевіряє документи на відповідність вимогам законодавства, складає акт обстеження їх житлово-побутових умов, розглядає питання про можливість заявників бути усиновлювачами і готує відповідний висновок. У разі прийняття позитивного рішення ставить заявників на облік як кандидатів в усиновлювачі. Заявникам видається висновок разом з прошнурованими, пронумерованими, скріпленими печаткою, завіреними підписом керівника(заступника керівника) служби у справах дітей документам.

Строк дії висновку про можливість бути усиновлювачами становить один рік від дати видачі. Строк дії висновку може бути продовжений, але не більш як на один рік.

Заявники не беруться на облік кандидатів в усиновлювачі, якщо:

- подані документи не відповідають вимогам, визначеним у Порядку;
- у поданих документах є виправлення або дописки, не завірени в установленному порядку;
- різниця у віці між дитиною, яку бажають усиновити, та заявниками становить менш як п'ятнадцять років;
- сума сукупного доходу на кожного члена сім'ї менша, ніж установлений законодавством прожитковий мінімум;
- житлове приміщення заявників перебуває в незадовільному санітарно-гігієнічному стані;
- у житловому приміщенні заявників неможливо влаштувати місце для занять і окреме спальне місце для дитини;
- під час обстеження житлово-побутових умов заявників та бесіди з ними або при вивченні їх документів виявлені обставини чи умови, які можуть мати негативні наслідки для виховання і розвитку дитини;
- вони відмовилися від підписання акта, передбаченого Порядком.

Кандидати в усиновлювачі, які за результатами ознайомлення з інформацією про дітей, які перебувають на місцевому обліку, не виявили бажання отримати направлення для знайомства з дитиною, можуть звернутися до служб у справах дітей обласних, Київської міської держадміністрацій для ознайомлення з інформацією про дітей, які перебувають на регіональному обліку, або за їх бажанням до Мінсоцполітики для ознайомлення з інформацією про дітей, які перебувають на централізованому обліку.

Після ознайомлення з інформацією про дітей, які можуть бути усиновлені, кандидатам в усиновлювачі, які виявили намір особисто познайомитись з дитиною, видається направлення до служби у справах дітей за місцем проживання (перебування) дитини для організації знайомства з нею. Строк дії направлення становить 10 робочих днів від дати видачі. У разі потреби строк дії направлення може бути продовжений органом, який його видав, але не більше як на 10 робочих днів. Направлення видається особисто кандидатам в усиновлювачі.

Знайомство з дитиною відбувається у присутності працівників закладу та служби у справах дітей за місцем проживання дитини, про що складається акт. Після встановлення контакту з дитиною кандидати в усиновлювачі звертаються до служби у справах дітей за місцем проживання дитини із заявою про бажання усиновити її.

Служба у справах дітей місцем проживання дитини протягом 10 робочих днів від дня надходження заяви кандидатів в усиновлювачі готує висновок про доцільність усиновлення та відповідність його інтересам дитини.

Усиновлення дітей проводиться на підставі рішення суду.

Для прийняття рішення про усиновлення кандидати в усиновлювачі звертаються із заявою про усиновлення до суду за місцем проживання (перебування) дитини.

Тимчасове влаштування дітей, які залишились без батьківського піклування

Відповідно до п.31. Постанови Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» тимчасове влаштування дитини, яка залишилася без батьківського піклування, у тому числі дитини, розлученої із сім'єю, проводять у межах компетенції служба у справах дітей та уповноважений орган Національної поліції за місцем виявлення дитини.

Дитина, яка залишилася без батьківського піклування, у тому числі дитина, розлучена із сім'єю, тимчасово може бути влаштована у:

сім'ю родичів, знайомих;

сім'ю патронатного вихователя;

притулок для дітей служби у справах дітей;

центр соціально-психологічної реабілітації дітей;

центр соціальної підтримки дітей та сімей;

соціально-реабілітаційний центр (дитяче містечко);

будинок дитини, дитячий будинок-інтернат системи соціального захисту населення;

стаціонарну службу (відділення) центру соціальних служб, що здійснює соціально-психологічну реабілітацію дітей;

стаціонарну службу (відділення) соціально-психологічної реабілітації дітей (надання послуги соціально-психологічної реабілітації дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах) центру надання соціальних послуг.

Дитина, в якій є родичі або інші особи, з якими в неї на момент залишення без батьківського піклування склалися близькі стосунки (сусіди, знайомі) та які бажають залишити її на виховання у своїй сім'ї, може перебувати в їх сім'ї до прийняття рішення про влаштування дитини. Підставою для тимчасового перебування дитини в сім'ї родичів або інших осіб, з якими у неї склалися близькі стосунки, є наказ служби у справах дітей про тимчасове влаштування дитини, виданий на підставі:

заяви особи про надання згоди на тимчасове влаштування в її сім'ю дитини, а також копія паспортного документа або посвідчення біженця, посвідчення особи, яка потребує додаткового захисту, або довідки про звернення за захистом в Україні. У разі подання копії паспортного документа іноземця до неї додається копія посвідки на постійне проживання або посвідки на тимчасове проживання в Україні;

акта обстеження умов проживання особи;

згоди дитини (якщо вона може висловити свою думку) у вигляді її письмової заяви, написаної власноручно в присутності посадової особи, яка приймає документи, про що робиться відмітка на заяві із зазначенням прізвища, імені, по батькові, підпису посадової особи та дати.

Якщо дитина не може дати письмової згоди, про форму та зміст такої згоди посадова особа, яка приймає документи, складає акт за формою, встановленою Мінсоцполітики;

письмової згоди всіх повнолітніх членів сім'ї, що проживають разом із особою, яка надала згоду на тимчасове влаштування в її сім'ю дитини для проживання на одній житловій площі, написаної власноручно в присутності посадової особи, яка приймає документи, про що на заяві робиться відмітка із зазначенням прізвища, імені, по батькові, підпису посадової особи та дати.

Якщо місце проживання особи, яка надала згоду на тимчасове влаштування в її сім'ю дитини, не є місцем виявлення дитини, обстеження умов проживання такої особи проводить служба у справах дітей за місцем проживання особи.

Влаштування дітей, які залишились без батьківського піклування в сім'ї опікунів, піклувальників

Відповідно до п. 39 Постанови Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» Особи, в сім'ї яких влаштовуються діти-сироти та діти, позбавлені батьківського піклування, зобов'язані пройти за направленням служб у справах дітей курс навчання з проблем виховання таких дітей в центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді. Родичі дитини, які мають намір взяти її під опіку, піклування, не зобов'язані проходити курс навчання, але за власним бажанням відповідно до рекомендації служби у справах дітей за

місцем походження дитини або за місцем свого проживання вони можуть його пройти.

Відповідно до п. 40 Постанови Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини» особа, яка виявила бажання взяти на виховання в сім'ю дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, подає службі у справах дітей за місцем свого проживання:

заяву (від подружжя приймається спільна заява, підписана обома подружжями);

довідку про доходи за останні шість місяців або копію декларації про доходи, засвідчену в установленому порядку;

документ, що підтверджує право власності або користування житловим приміщенням;

копію свідоцтва про шлюб (для осіб, які перебувають у шлюбі);

довідку про проходження курсу навчання з виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування;

копію паспорта;

висновок про стан здоров'я заявника,

довідку від нарколога та психіатра для осіб, які проживають разом із заявниками;

довідку про наявність чи відсутність судимості для кожного заявника, видану територіальним центром з надання сервісних послуг МВС за місцем проживання заявника;

письмову згоду всіх повнолітніх членів сім'ї, що проживають разом з особою, яка бажає взяти дитину-сироту або дитину, позбавлену батьківського піклування, під опіку, піклування, утворити прийомну сім'ю або на власній житловій площі - дитячий будинок сімейного типу, засвідчену нотаріально або написану власноручно в присутності посадової особи, яка здійснює прийом документів, про що робиться позначка на заяві із зазначенням прізвища, ім'я, по батькові, підпису посадової особи та дати.

Строк дії документів, зазначених у цьому пункті, становить дванадцять місяців з дати видачі.

Служба у справах дітей за місцем проживання особи, яка виявила бажання взяти на виховання в сім'ю дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, з урахуванням результатів навчання у центрі соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді:

приймає документи, реєструє осіб у журналі обліку потенційних опікунів, піклувальників, прийомних батьків, батьків-вихователів, вносить відомості

про осіб до єдиного банку даних. Протягом 10 днів після отримання заяви складає акт обстеження житлово-побутових умов проживання, який додається до документів;

готує висновок про доцільність (недоцільність) встановлення опіки, піклування та відповідність її/його інтересам дитини.

Опіка, піклування над дитиною встановлюється рішенням районної, районної у м. Києві та Севастополі держадміністрації, виконавчого органу міської, районної у місті (у разі утворення) ради, сільської, селищної ради об'єднаної територіальної громади за наявності вказаних документів, або судом.

Опікуном, піклувальником призначається переважно особа, яка перебуває у сімейних, родинних відносинах з підопічним, з урахуванням особистих стосунків між ними, можливості особи виконувати обов'язки опікуна чи піклувальника.

У разі призначення опікуна, піклувальника враховується бажання дитини-сироти та дитини, позбавленої батьківського піклування. Бесіда з дитиною проводиться працівником служби у справах дітей з урахуванням її віку, обставин, за яких вона втратила батьківське піклування, не принижуючи гідність дитини та осіб, які виявили бажання взяти її під опіку, піклування. За результатами бесіди складається довідка.

Рішення про встановлення опіки, піклування приймається у місячний строк після подання заяви і документів, зазначених у пункті 40 Постанови Кабінету Міністрів України від 24 вересня 2008 року № 866 «Питання діяльності органів опіки та піклування, пов'язаної із захистом прав дитини».